

KİTAP YAYIMCILIĞINDA BRİTANYA ÖRNEĞİ

Öğr.Gör. Halil İbrahim GÜRCAN

GİRİŞ

İnsanoğlunun iletişim ortamı içinde gelişmesi, onun çeşitli medeniyetler oluşturmasını sağlamış ve kültürel gelişmelere katkıda bulunmuştur. İletişim süreci içinde yayımcılığın çok önemli yeri olduğu kuşkusuzdur. Yayımcılık denilince öncelikle gazete, daha sonra dergi ve en sonunda da kitap akla gelmektedir. Kitabın en son akla gelmesi, onun iletişim süreci içinde önemsiz bir konumda olduğu anlamı taşımamalıdır; aksine John Burrow'un ifadesi ile "Kitap kullanımı eğitimin bir parçası; fakat kitap okuma ise medenileşmenin bir parçasıdır."(1) Kitap yayımcılığı bir sanat değil, bir iştir, bir meslektir.

Büyük Britanya'da ya da İngiltere olarak algıladığımız krallıklar ülkesinde yayımcılık sektörü, bugün dünyanın en büyük kitap yayımcılığı sektörünü oluşturmaktadır. Aşağıda, dünyanın en büyük kitap üreticisi ve ihracatçı ülkesi olarak Britanya kitap yayımcılığına ilişkin bazı sayısal örnekler vererek bu ülkedeki yayımcılığın yapısına ilişkin bazı özet açıklamalarda bulunulacaktır.

Yayımcılık süreci, yazarın bir eseri yaratmasıyla başlayarak, eser okurun eline ulaşıncaya kadar geçirdiği aşamalardan oluşmaktadır. Bu süreç içerisinde, yazar, yayımcı, matbaacı, kitapçı ve okur, yayım sürecinin gerçekleşmesinde ana göreve sahiptirler. Bu beş kişilik görev, tüm yayım faaliyetlerinde mevcuttur. Yazar kendi eserini bastırıp satıyorsa dahi, yazarlığının yanısıra yayımcı ve kitapçıların görevlerini de üstlenmiş bulunmaktadır. Yayımcı, yayım işinin mali riskini taşıyan, yayım işine para yatıran ve bir eserin satışının beklenen seviyede

gerçekleşmesi için çaba sarfeden kişidir.

Kitabın basılı materyal olarak ortaya çıkışı her ne kadar 1450'lere rastlasa da bu tarihten önceleri de el yazması çoğaltmalardan oluşan bir kitap dünyası mevcuttur. Basımın ortaya çıkışıyla uzun zaman ve emek isteyen el yazması eserlerin yerini matbaalarda çok miktarda basılmış eserler aldı. Matbaanın ilk dönemlerinde baskı miktarları bugünkü baskı sayılarına göre epeyce az gözükmesine karşın, o dönemdeki teknoloji şartlarında matbaanın kültürel gelişmelere ön-ayak olduğu gerçeği yadsınmaz.

Matbaanın ortaya çıkışı ile yayımcılık sektörü basım faaliyetlerindeki gelişmelere paralel bir gelişme göstermiştir. Yayımcılık endüstrisinin oluşmaya başladığı bu dönemlerde (1450 sonrası), yayımcılar ruhban sınıfının tepkileri ile ve sansürle mücadele ederek yayımcılık sektörünün gelişmesini sağlamışlardır.

1510'da İngiltere'de sadece 2 veya 3 basımcı-yayımcı(2), yalnızca 13 çeşit kitap basabilmiştir. 1660'da basımcı sayısı 90'a ve bunların bastığı kitap sayısı da 150'ye yükselmiştir(3). Yayımlanan kitap sayısında dönemlere göre bir artış görüldüğü gibi, basılan kitapların baskı miktarlarında da toplumun okuma isteğine bağlı olarak artışlar görülmektedir. Örneğin Britanya'da; 1667'de Milton'un Kaybolan Cennet kitabı 1300 adet satarken 1742'de Fielding'in Joseph Andrews kitabı 6500 adedi bir yılda, 1754'te Richardson'un Sir Charles Grandison adlı kitabı altı ay içinde 6500 adet satmıştır(4).

Her yıl artan bir grafikte üretilen ve satılan kitaplar ve buna bağlı olarak gelişen ve güçlenen kitap yayımcılığı endüstrisi, pazarının gelişimini sağlamış ve bu pazar içinde kıyasıya bir rekabet ve yarışa dayalı ticaret ilişkilerini doğurmuştur. Yayımcı, daha kaliteli ve daha fazla kitaplar üreterek, yayım piyasasında daha fazla paya sahip olmak ve buna bağlı olarak da daha fazla kâr elde etmek amacına, diğer deyişle hep "daha fazla"ya yönelmiştir.

Britanya'da 1850'lerde ucuz roman kitapları (shilling novels), yayım dünyasında ucuz ve kitlesel roman türü olarak kendini gösterdi. 1930'larda da ciltli kitap (hardback) yerine, karton-kapaklı kitaplar (paperback), yine ucuz ve kitlesel boyutlu olarak yayım dünyasında görülmeye başlandı(5). Karton-kapaklı kitap yayımcılığı ile birlikte yayım dünyası "ciltli" ve "karton-kapaklı" kitaplar olarak iki büyük pazara bölündü. Karton-kapaklı kitap devrimi ile beraber üretilen kitaplar yeni satış noktalarında da satılmaya başlanarak daha fazla kişiye hitap etme imkanı yaratılmıştı. Bu yeni satış noktaları; gazete büfeleri, tren, otobüs ve benzin istasyonlarındaki büfeler, süpermarketler ve diğerleri olarak görülüyordu(6). Genişleyen kitap pazarı ve artan kitap üretimi ile birlikte kitaplar daha ucuza maledilmeye ve bunun sonucunda da okura daha ucuza satılmaya başlandı.

Britanya'da, 18. yüzyılın sonlarından itibaren kütüphaneler, kitap yayıncılığı için yeni bir pazar oluşturmaya başlayarak yayıncılık sektörünün gelişimine büyük katkılarda bulunmuştur.

Avrupada, kitap basımının başlamasıyla birlikte kitap üretimi, dağıtımı ve satışı ile ilgilenen ve bu konularda uzmanlaşan kişi ve kuruluşlar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Matbaanın ortaya çıkışını takiben iki yüzyıl boyunca kitap yayıncılığı ile ilgilenenler matbaacılar olmuştu. Matbaacılar, matbaalarında kitap üretiminin yanında, üretilen kitapların satışıyla da ilgilenmişlerdi(7). 16. yüzyılın sonlarından itibaren bu durum değişmeye başlamış; kitap ticareti, ekonomik yatırım, dağıtım, satış işlerini kontrol eden ve bu işleri düzenleyen kişi ve kuruluşlar yayım dünyasında görülmeye başlamıştı. 17. yüzyılda matbaacılar ve kitapçılardan bazıları "yayımcı" olmaya başladı ve kitap, düşün dünyasının bir parçası olmanın yanında ticaret ve iş dünyasının da bir parçası olmaya başladı(8).

BRİTANYA'DA KİTAP YAYIMCILIĞININ ÖZELLİKLERİ

Ticari standartlarda, Britanya kitap yayıncılığı, yaklaşık 20 bin kişinin çalıştığı tahmin edilen, yılda yaklaşık 2,2 milyar sterlin gelir elde edilen, küçük, fakat etkili ve kazançlı bir endüstri olarak göze çarpmaktadır. Yayıncılık şirketleri, yüksek gelirlerini genellikle az sayıda fakat daimi çalışan personelle elde etmektedirler. Whitaker(9)'in listesine göre Britanya'da pekçoğu küçük olan 12 bin yayınevi faaliyet göstermektedir(10).

Britanya'da yayıncılık endüstrisi, yaklaşık 30 ile 50 arasında kişi personelin çalıştığı ve yılda birkaç yüz çeşit kitabın üretildiği orta ölçekli firmalara dayanıyordu. Ancak 1985'lerde küçük ve orta ölçekli firmalar birleşmeye veya başka firmalar tarafından satın alınmaya başlandı. Şimdilerde uluslararası büyük yayım grupları ülke içi yayıncılık pazarının yarısından fazlasını ellerinde bulundurmaktadırlar. Bunlardan pek azı özeldir, bir tanesi bir üniversite yayınevidir (Oxford University Press) ve geri kalanlar ise gazete, dergi veya yayıncılıkla ilişkisi olmayan başka alanlarda faaliyetlerde bulunan büyük şirketlerin bir parçası olmuşlardır. Büyük yayınevleri, farklı pazarlar için farklı basım gerçekleştiren ve farklı kitlelere hitap eden (örneğin roman, şiir türleri, ciltli/karton kapaklı, çocuk kitapları, okul kitapları, uzmanlık kitapları gibi) değişik firmalardan (gelir merkezlerinden) oluşmaktadırlar.

Mevcut yayım listeleri kuvvetli olan yayıncılık şirketleri sektör içinde büyük güce sahiptirler. Bu gibi firmaların gelişmesi, büyümesi yıllar alır ve zor bir uğraşmayı gerektirir. Orta ölçekli firmalar ise özellikle büyük firmaların güçleri karşısında savunmasızdırlar. Bu sebeple Britanya'daki yayıncılar, Amerikan yayıncılarından (özellikle büyük yayınevi şirketlerinden), kitap pazarını ele

geçirme telaşı içinde korkmaktadırlar ve onlarla kıyasıya bir yarış yapmaktadırlar. Fakat bu arada, Amerikan firmalarından bazıları da Britanyalı, Avrupalı ve diğer genişleme politikası güden yayınevlerinin eline geçmiştir. Böylelikle kitap yayımcılığı uluslararası bir ticaret şekline dönüşmüştür.

Kitap yayımcılığı, ekonomik krize oldukça fazla sabır göstermiş bir sektördür. 1970'lerin ortalarından 1980'lerin başlarına kadar özellikle zor günler geçirmiş ve çalışma gücünü yüzde 10 oranında yitirmiştir; ne var ki, bu dönemde az sayıda firma kapanmıştır.

Yayımcılar, artan kağıt fiyatlarına da katlanmaktadırlar ve kağıt fiyatlarındaki artışı, daha ucuz dizgi ve daha ekonomik baskı —özellikle kitap basımını Hong Kong, Çin gibi deniz aşırı ülkelerde yaptırma— ile karşılamaya çalışmaktadırlar. Genel giderlerini de, örneğin, ücretli personel yerine serbest çalışan kişilerden yararlanma, daha ucuz büro kiralama gibi, kontrol altında tutmaktadırlar.

Yayınevinin büyüklüğüne bağlı olarak yayımcılar, her yıl denenmemiş ve okur üzerindeki etkisi ölçülmemiş çok sayıda yeni kitaplar üretirler. Bugün az sayıda kitap yayımdan önce, piyasa araştırma şirketleri tarafından okur üzerindeki etkisi ölçülmektedir.

Kitaplar, diğer herhangi bir üründe olduğu gibi alıcı üzerinde açık ve net bir etki uyandırmalıdır; ancak pazarlama teknikleri yönünden kitap yayımcılığı diğer mal üreten işletmelerden ayrılmaktadır. Okuyucu, genellikle aynı kitaptan bir tane alır ve sonradan tekrar almaz; yayınevinin ismi veya amblemi, bazı istisnalarla birlikte okuyucu için fazla önemli değildir; okuyucu ilgi alanına giren çok sayıda kitapla karşı karşıyadır ve bazen hangi kitabı alacağı konusunda zor karar verebilir. Kitap satın alımını etkileyen faktörlerden bazılarına göre, yüzde 30 oranında okur satın aldığı bir kitabı yazarın ismi nedeniyle; yüzde 30 okur kitabın görünümünü beğendiğinden ve yüzde 13 okur ise kitapçı tarafından tavsiye edildiğinden veya yayımcının reklam ve tanıtım faaliyetlerinden etkilendiğinden dolayı satın almaktadırlar. Yüzde 40 okur ise aldıkları kitap hakkında ve yazarı hakkında daha önceden ön bilgiye sahip olmamaktadırlar(11).

Normalde bir kitabın üretilmesi ve okuyucunun ilgisine sunulması için yayımcının 6-12 ay ve hatta bazı kitaplarda 18 aylık bir çalışma yapması gerekmektedir. Sözlük, ansiklopedi gibi başvuru kitaplarında hazırlık ve üretim zamanı çok daha uzundur ve yıllar alabilmektedir.

Bir yayımcının yaptığı ödemelerin pekçoğu stoklara bağlanmıştır; diğer bir deyişle yayımcı, ürettiği kitapların üretim bedellerini genellikle peşin ödemesine karşın, satılan kitapların bedelleri kendisine 3-5 ay sonra gelmekte ya da depolarda

alıcı beklemektedir. Yayımcılar, büyük oranda, az sayıdaki siparişleri de karşılamaya çalışırlar; normalde bu siparişler küçük değerdedir; ama bunların toplamı oldukça büyük yekün tutabilmektedir.

1939'da Britanya'daki yayımcılar kitap satışından 10 milyon sterlin kazanmışken; bu durum 1964'te 100 milyon sterlin'e yükselmiş ve bu yükselmeye enflasyonun etkisi 1/3 oranında gerçekleşmiştir. Peki geri kalan 2/3 ne oldu? İşte bu oran da kitap satışındaki artışı gösteriyor, gelişen yayıncılık sektörünün ve gelişen kültürel ve entellektüel toplumu gösteriyor.

Kitap satışındaki bu gelişmenin ana sebebini eğitimin gelişmesi ve geniş kileye yayılması oluşturmaktadır. Kitap pazarındaki gelişme üç yoldan gerçekleşmiştir:

1. Okul ve üniversite ders kitaplarında artan talep,
2. Eğitim görmüş insanların alışkanlık ve zevk olarak okumaya yönelmeleri,
3. Kitap ihracatındaki büyük artış. Örneğin: 1939'da 3 milyon sterlin; 1949'da 10 milyon ve 1963'de 40 milyon sterlin değerinde kitap ihracatı gerçekleşmiştir(12).

Kitap yayıncılığı Britanya ekonomisinin çok küçük bir sektörünü oluşturmaktadır. 1983 yılında Euromonitor dergisinin yaptığı araştırmaya göre Britanya'da bira satışı, kitap satışından 12 kat, sigara satışı da 9 kat daha fazla olmuştur(13).

Basılı materyaller içinde gazete ve dergi satışı, kitap satışından 3 kat daha fazla oranda gerçekleşmiştir: Kitap satışı 580 milyon sterlin; gazete ve dergi 1948 milyon sterlin; toplam 2528 milyon okuma materyali ki bunun ancak yüzde 22'sini kitaplar oluşturmaktadır.

Britanyalıların kağıttan mamül ürünlere harcadıkları paralar incelendiğinde, kitap satışının çok yüksek oranda olmadığı görülebilir. Örneğin 1983 yılında:

1. Ajanda, takvim ve hatıra defteri türü ürünlere 37 milyon sterlin harcanmışken, gerçekçi roman-hikaye türü karton-kapaklı kitap satışı 41 milyon sterlin değerinde yapılmıştır.
2. Tebrik kartlarına 103 milyon sterlin harcanmışken, toplam karton-kapaklı roman ve hikayeye ve klasik eserlere 102 milyon sterlin sarfedilmiştir.
3. Basılı reklamlar 228 milyon sterlin değerinde gelir sağlamışken okul

kitaplarının satışları 107 milyon sterlinde kalmıştır.

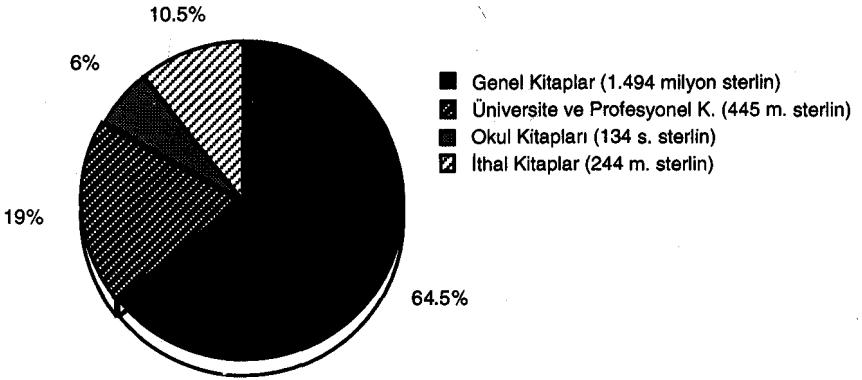
4. 1983 yılında bir milyardan fazla tanıtım materyalleri Britanya'daki evlere postalanmıştır ki, sadece postalama masrafı 122 milyon sterlin tutmaktadır; bu değer 1980'de imtiyazlı 347 kitapçının yeni kitap satışından elde edilen gelire eşdeğerdir ve bu, genel tüketim ortalamasında yüzde 0.3 oranında bir değere karşılık gelmektedir(14).

KİTAP SATIŞI

Bugün dünyanın her tarafında pekçok insan kitap okuyor. Üretilen kitapların okuyucunun eline ulaşması, diğer deyişle okuyucuya satışının yapılması gerekmektedir. Britanya'da 1988 yılında kitapların perakende satışından 2 milyar 316 milyon sterlin gelir elde edilmiştir. Bu miktarın içinde, kitapçılar tarafından dünyanın değişik ülkelerinden gelen siparişlerin karşılığında 20 milyon adet kitap satılarak 100 milyon sterlin değerinde kitap ihracatı da bulunmaktadır(15). Grafik: 1'de perakende satışı gerçekleşen kitapların türlerine göre dağılımı görülmektedir.

Grafik: 1

Perakende kitap satışının türlerine göre dağılımı

Britanya'da 1988 yılında 525 milyon adetten fazla kitap satılmıştır ve kişi başına 9 adet kitap düşmektedir. Bu miktar, dünyadaki kitap satınalma oranının kişi başına düşen en yüksek değerlerinden birini ifade etmektedir. Ayrıca buna ek olarak, halk kütüphanelerinden de 525 milyon adet kitap okunmak üzere ödünç alınmıştır ve burada da kişi başına 9 adet ödünç kitap düşmektedir. Buna göre Britanya'da bir kişi, yılda 9 kitap satın almakta ve 9 kitabı da kütüphanelerden ödünç alarak

okumaktadır(16).

KİTAP İHRACATI

Britanya kitap yayıncılığının büyük bir kısmı, ihracata bağlıdır. Yüzde 30-40 oranındaki kitap satışı ülke dışına yapılmaktadır. Ayrıca yurt dışı yayıncılara verilen değişik formlarda yayımlama izinleri karşılığında elde edilen yayım hakları gelirleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda kitap ihracatı, ithalatın neredeyse iki katı daha fazla olarak gerçekleşmektedir(17).

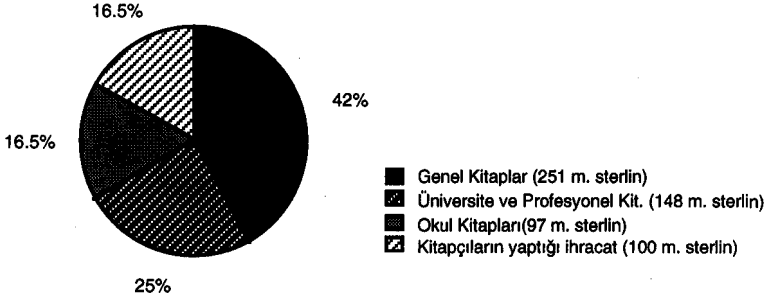
Britanya yayıncılık endüstrisi, Amerikan endüstrisinden daha fazla oranda ihracat gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte Britanya ve Amerika, İngilizce kitap ihracatında söz sahibidirler; fakat Almanya, Hollanda ve Hindistan gibi bazı ülkeler İngilizce yayıncılıkta gün geçtikçe gelişmekte ve ticari rekabetteki yerlerini yükseltmeye çalışmaktadırlar. Üçüncü dünya ülkelerindeki eser hırsızlığı (izinsiz yapılan iktibaslar ve basımlar dolayısıyla), Britanyalı yayıncıları önemli ölçüde telif gelirlerinden zarara uğratmaktadır. British Council, Britanyalı yayıncılar yararına bilhassa yurt dışında kitap, dergi ve elektronik yayıncılık konularında tanıtım işlevi gören önemli bir devlet kuruluşu olarak Britanya yayıncularına yardımcı olmaktadır.

Britanyalı yayıncılar 1988 yılında 500 milyon sterlin değerinde kitap ihracatı yapmışlardır. Bu miktara, kitapçılar tarafından ihraç edilen 100 milyon sterlin değerindeki kitap gelirleri de ilave edildiğinde kitap ihracatının miktarı 600 milyon sterlin'i bulmaktadır. Ayrıca kitapların telif hakkı, film, tercüme hakları ile denizaşırı ülkelerdeki yatırımlardan da en azından 350 milyon sterlin gelir sağlanmıştır. Bunlar, Britanya kitap yayıncılığını dünyanın en büyük kitap üreticisi ve ihracatçısı yapmıştır(18). Grafik: 2'de ihraç edilen kitapların türlerine göre dağılımı görülmektedir(19).

Grafik: 2

Toplam ihraç edilen kitap miktarı: 596 milyon sterlin

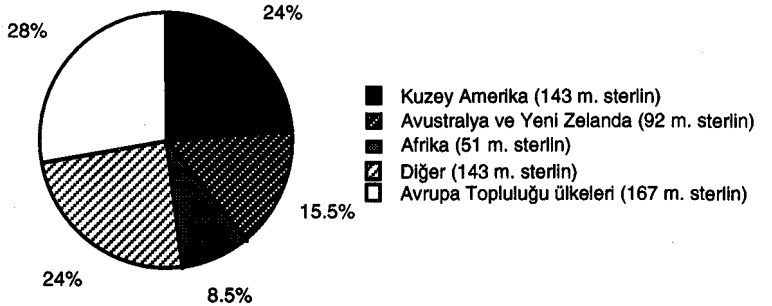
İhraç edilen kitapların türlerine göre dağılımı

1988 yılında ihraç edilen kitapların bölgesel dağılımı ise şöyle gerçekleşmiştir(20):

Grafik: 3

İhraç edilen kitapların bölgesel dağılımı

İhraç edilen kitapların ülkelere göre dağılımında (1990 yılında) en üst sırada Amerika Birleşik Devletleri, 115 milyon 307 bin sterlin ile en üst sırada bulunmaktadır. Amerika, bir taraftan Britanya'daki kitap yayımcıları ile büyük bir yarış ve rekabet halinde iken, diğer taraftan Amerika, Britanya'daki yayımcılar için en büyük kitap ihracatının yapıldığı ülke durumundadır. Amerika'yı Avustralya (77 milyon 759 bin sterlin) ve Hollanda (45 milyon 214 bin sterlin) takip etmektedir. Britanyalı yayımcıların yaptığı kitap ihracatının ülkeler bazındaki sıralamasında Türkiye 29. sırada (3 milyon 696 bin sterlin) bulunmaktadır.

1990 yılında Britanyalı yayımcılar tarafından ihraç edilen kitaplardan elde edilen gelirlerin (sterlin olarak) bazı ülkelere dağılımları şöyle gerçekleşmiştir(21):

1	ABD	115,307,153
2	Avustralya	77,759,259
3	Hollanda	45,214,784
4	İrlanda Cumhuriyeti	43,464,054
5	Federal Almanya	41,377,994
6	Fransa	34,582,508
7	Japonya	31,642,458
8	Kanada	27,456,365
9	Güney Afrika	26,498,515
10	İtalya	24,249,733
.....		
29	Türkiye	3,696,845

YAYIMLANAN KİTAPLARIN SAYISAL DEĞERLENDİRMESİ

Kitap yayıncılığı endüstrisi, diğer endüstrilerle karşılaştırıldığında her yıl üretilen ürün sayısının paralel bir çizgide gitmediği görülür. 1987'de 45.652 yeni kitap yayımlanmışken bu rakam 1975'de 27.247 ve 1980'de 37.382 olarak gerçekleşmiştir. Yıllara göre üretilen kitap sayıları, The Bookseller Dergisi(22)'nde şu şekilde ifade edilmiştir:

Yayımlanan kitapların sayıları

Yıl	Toplam yayımlanan kitap sayısı	Yeniden basımı yapılan kitaplar
1947	13.046	2.441
1950	17.072	5.334
1955	19.962	5.770
1960	23.783	4.989
1965	26.358	5.313
1970	33.489	9.977
1975	35.608	8.361
1980	48.158	10.776
1981	43.083	9.387
1982	48.307	10.360
1983	51.071	12.091

1984	51.555	11.309
1985	52.994	11.740
1986	57.845	13.671
1987	59.837	14.185

1986'da 440.000 değişik isimde kitap, yayınevlerinin depolarında mevcuttu(23). Diğer bir anlatımla, eğer okur isterse, yaklaşık 500 bin çeşit kitabı bulabilme imkanına sahiptir. Genel olarak, satılan kitap sayısında hızlı bir gelişme görülmemektedir. Yayımcı, basılan kitapları bir an önce satıp, eğer gerekirse yeniden basım yapmayı tercih etmekte ve bu sebeple de depolama harcamalarını belli bir düzeyde azaltmayı hedeflemektedir. Firmadan firmaya değişmesine karşın normalde yayımcılar, kitapları 1,5 - 2 yıl kadar süreyle "satılır" beklentisiyle depolarında veya depolama şirketlerinin depolarında muhafaza etmekte; eğer kitaba fazla talep yoksa, ya maliyetinin altında bir fiyatla ucuz kitap satışı ile uğraşan kitapçılara satmakta veya kağıt fabrikasına göndererek kitapları imha ettirmektedirler. Bazı firmalar, satılmayıp elde kalan kitapların bir kısmını ucuz fiyatla satmakta, bir kısmını da imha ettirmektedirler. Örneğin, bazı firmalar kitapçılara sattıkları kitaplardan en fazla yüzde 15-20'sinin iadesi kabul ederler; bunun üçte birini ucuz fiyatla satarlar, üçte ikisini de imha ederler. Ancak bazı yayınevleri elde kalan kitapları ucuz fiyatla satmayı yayınevlerinin politikalarına ve prestijlerine ters bulduklarından dolayı, elde kalan tüm kitapların imhası yolunu seçerler.

1988'de yayımlanan toplam 62.063 kitaptan 14.594'ü yeni kitap; 47.469'u ise daha önceden yayımlanmış kitapların yeniden basımı olarak gerçekleşmiştir. Bu tarihte yayımlanan kitap sayısının yayım türlerine göre dağılımı şöyledir(24):

Yayıml türü	adet
Roman / Hikaye	3420
Çocuk kitapları	3860
Biyografi	1537
Okul kitapları	1675
Sanat	1411
Tıp	2094
Ticaret	2225
Politika	737
Din	1716
Genel	7771
Akademik	18725
Tercüme	1355
Diğer	15537
Toplam	62063

KİTAPLARI KİM SATIN ALIR VE KİM OKUR?

Britanya nüfusunun yüzde 68'i günlük bir gazete okumakta, nüfusun yüzde 31'i ise düzenli olarak kitap satın almaktadır(25).

Britanya'da kadınlar, erkeklerden daha fazla kitap satın almaktadırlar. 1985 yılında yüzde 55 oranındaki kitap satışı bayanlara yapılmıştır. 1984'te yüzde 34 oranında kadın, yakın bir geçmişte bir kitap satın almışlar; bununla birlikte bu oran erkeklerde yüzde 27 olarak görülmüştür. Ayrıca kadınlar, erkeklerden daha fazla kitap okumaktadırlar. 1984 yılında, yüzde 51 oranında kadın halen bir kitap okumakta olduklarını belirtmelerine karşın, bu oran erkeklerde yüzde 42 olarak tespit edilmiştir. 1980 yılında halihazırda bir kitabı okuma durumu kadınlarda yüzde 48, erkeklerde yüzde 42 olarak belirlenmiştir(26).

İNGİLİZCE ÖĞRETİM KİTAPLARI

Britanyalı yayımcıların önemli gelir kaynaklarından birini İngilizce öğretim kitapları satışı ve ihracatı oluşturmaktadır. İngilizce öğretim kitapları dünyanın pek çok ülkesine ihraç edilmekte ve İngilizce eğitimi amacıyla dünyanın birçok ülkesinde kullanılmaktadır. Yayımlanan İngilizce öğretim kitaplarının en az yüzde 50'si dünyanın diğer ülkelerine ihraç edilmektedir. Aşağıda İngilizce öğretim kitaplarının Britanya'daki pazar paylaşımının yayınevlerine göre dağılımı verilmiştir(27):

Yayımcı	1991-1992 (% olarak)
1. Oxford University Press	32.40
2. Cambridge University Press	25.21
3. Longman	14.74
4. Nelson	7.22
5. Collins	5.40
6. Heinemann	4.00
7. Prentice Hall	2.73
8. BBC English	1.90
9. Macmillan	1.70
10. Language Teaching Publications	1.40
11. Penguin	1.31

SONUÇ

Kitap yayıncılığı, Avrupa ve Amerika'da, gazete ve dergi yayıncılığından ayrı olarak başlı başına bir sektördür. Bu sektörün kendine has çalışma prensipleri ve yöntemi vardır ve bu konuda bazı kolejler ve üniversiteler eğitim vererek sektörün ihtiyaç duyduğu editörlük, düzeltmenlik, sayfa düzenleme, pazarlama, dağıtım gibi alanlarda öğrenci yetiştirmektedirler. Oysa ki Türkiye'de kitap yayıncılığı konusunda eğitim bir yana, konuya tarihsel perspektif açıdan bakan birkaç eserden başka bir yapıta, araştırmaya rastlanmamaktadır.

Kitap üretiminin fazla olduğu ülkelerdeki kütüphanelerdeki kitap sayısının fazla olacağı kuşkusuzdur. Kitabın fazlaca üretildiği ülkelerde yazarların hakları da ön plana çıkmaktadır. Öyleki Britanya'da bir yazar, **Public Lending Right** (28) ile kütüphanelerden ödünç alınıp okunan kitabı hakkında bir ücret talep edebilmektedir. Britanya'da 525 milyon adet kitap ödünç alınıp okunurken Türkiye'de bu durumun 18 milyon'da kalması iki ülke arasındaki büyük farkı açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye kütüphaneleri ile ilgili bir haberde şöyle belirtilmektedir(29):

"Türkiye'deki 29 üniversite ile Kültür Bakanlığı'nın verilerinden derlenen bilgilere göre, Türkiye'de 997 kütüphanede toplam 8 milyon 930 bin 267 kitap bulunuyor. Bunlardan geçen yıl 18 milyon 730 bin 918 okuyucu yararlandı. Tüm kütüphanelerdeki kitap sayısının ABD'deki Yale Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki kitap sayısına eşit olması dikkat çekiyor."

Britanya ve ABD'de, kitap yayıncılığı konusunda haftalık dergiler, sektör hakkında ve sektörde üretilen eserler hakkında yayıncılara ve kitapçılara haberler ulaştırmaktadır. Bunun yanında bu ülkelerdeki bazı özel firmalar Books in Print, CD-ROM veya mikrofişlerle haftalık, aylık veya yıllık olarak yayımdaki mevcut kitapların listelerini yayımlamaktadırlar. Bu suretle sektör hakkında bilgi edinmek, gelişmeleri yakından takip edebilmek mümkün olabilmektedir.

Oysaki Türkiye'de gazete ve dergi yayıncılığına verilen önem kitap yayıncılığına verilmemiş ve kitap yayıncılığı, kitle iletişimde atıl bir süreç olarak bırakılmıştır. Ayrıca Türk yayıncıları, sektörel gelişmenin devlet eliyle sağlanması beklentisi içinde bulduklarından (30), henüz, Britanya yayıncılarına kıyasla yayıncılık sektöründe tam bir profesyonelleşme gösteremedikleri görülmektedir. Halbuki, sektöre devlet desteği olabileceği gibi, sektördeki gelişmeyi buna bağımlı hâle getirmek, sektörün gelişmesini engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- (1) Baverstock, Alison. **How to Marke Books**, (London: Kogan Page, 1990).
- (2) Berkman, Bülent. "Yayıncılık Sektörü Arayış İçinde", **Milliyet Sanat**, Sayı: 359,
1 Mayıs 1995.
- (3) Bingley, Clive. **The Business of Book Publishing**, (London: Pergamon, 1972).
- (4) **Book Facts, An Annual Compendium**, (London: Book Marketing Ltd., 1991).
- (5) **Book Publishing in the United Kingdom, Key Facts 1989**, (London: The Publishers Association, 1989).
- (6) **Book Retailing in the 1990's**, (London: Book House, 1990).
- (7) Clark, N. Giles. **Inside Book Publishing**, (London: Blueprint, 1990).
- (8) **Cumhuriyet**, 17. 8. 1992.
- (9) Field, Michele. **The Publishing Industry**, (London: Comedia, 1986).
- (10) Lane, Michale ve Booth, Jeremy. **Books and Publishers, Commerce Against Culture in Postwar Britain**, (Lexington: D.C. Heath, 1980).
- (11) **The Bookseller**, 8 January, 1988.
- (12) **The Bookseller**, 29 May 1992.
- (13) Unwin, Philip. **Book Publishing as a Carrier**, (London: Hamish Hamilton, 1965).